

ЗА НЯКОИ НАДПИСИ И СИМВОЛИ ВЪРХУ ОРЪЖИЯ ОТ ФОНДА НА ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ – ПЛОВДИВ

Соња СЕМЕРДЖИЕВА

Във фонда на Етнографски музей – Пловдив се съхраняват 82 експоната старинно огнестрелно и хладно оръжие, ръчна изработка. Колекцията съдържа уникални образци на тюфекчийския занаят, специална поръчка. Всички са богато орнаментирани, украсата е със сребърен и месингов обков, гравюра, златни и сребърни набивки, с монтиране на седеф и кост. В нея изобилстват растителни и геометрични композиции, съобразени с изискванията на времето и потребителите. Срещат се и зооморфни и антропоморфни изображения, които недвусмислено говорят, че изработката е дело на български майстори.

Колекцията включва голям брой оръжия с надписи, различни по вид и изработка, но в настоящето изложение ще разгледаме само някои османотурски епиграфски надписи¹ върху ятагани, повечето от които вградени в сребърна набивка върху острието във флорален елемент. Като цяло всички тези орнаменти (набивки) се отличават със специфична стилистика, която съдържа белези предимно на стила "хатаи" (hatai) и при много ограничен брой експонати – на стила "руми" (rumi) от периода на тяхната османска редакция XVII–XIX в.²

За турския език от османската епоха специалистите използват понятието османски или османотурски език. Именно през този период в неговия речников състав се наблюдава силно присъствие на арабска и персийска лексика, както и влияние на арабската и персийската граматика, което допълнително затруднява прецизния превод.³

Независимо от присъщата им едностранчивост и подчертана специфика османотурските надписи несъмнено представляват незаменим източник за историята. Значителни трудности от езиков и палеографски характер обаче правят тези извори все още недостъпни за много изследователи.

Общозвестно е, че османотурските епиграфски надписи върху оръжие не съдържат обилна информация по въпроси, осветляващи определен период от историческото развитие. Поради характерната си форма, езикът на надписите има своя специфика – той е стегнат и точен (металът не предразполага излишна фразеология). Изписването става много по-трудно в сравнение с това на пергамент.

Разчитането на надписите е значително по-трудно, отколкото на ръкописите и това се дължи не само на сложната им ортография. Част от тях са запазени в много лошо състояние – потъмнели, липсват отделни букви, отделни участъци са нечетивни. Вместо архаичните езикови форми, често в надписите е записан живият народен език. Това се наблюдава предимно при графитите – скорописът на надписите – пълни с диалектни особености (Андреев 1985, 134). Такъв надпис има върху огнестрелно оръжие, кремъклияка, с рязана цев и богата украса (инв. № 1969) (**Обр. 1**). Надпис графит върху кремъчния механизъм гласи: *Фесали Мохамед*, вероятно това е името на собственика, съобразно практиката и традицията по онова време.

Обр. 1. Кремъклияка, с рязана цев и богата украса (инв. № 1969). Надпис графит върху кремъчния механизъм.

Настоящото съобщение е опит да се разкрие възможно най-пълно съдържанието на посочените надписи; информацията, която носят те, както и различните символи върху оръжията; да се подпомогне точното им датиране; да насочи краеведите към основните потоци информация, която те съдържат, респективно – да им предостави по-разнообразни и по-конкретни данни за техните проучвания. Целта е надписът, инкрустиран в златна или сребърна набивка, да излезе от ограничената роля на илюстративен орнамент и сам да се превърне в обект на интензивно проучване като епиграфски текст, като извор за историята.

Надписите са твърде фрагментарни, напълно в стила на текстове от подобен род в афористичен стил, цитиращи текстове от Корана или призив, типичен за войнстващата ислямска религия, както и надписи и символи с апотропеен характер. Понякога

представяват плах опит за изява на собственото "Аз". Друг път са молби към Бога за закрила. Има случаи, когато в този род надписи са отбелязани и по-значителни събития, които носят информация за различни страни от живота на османското общество, сведения за неговия бит, култура, социална структура и служебна йерархия, дори ценни податки за военната организация на османците. Те осветляват множество тънкости от духовно естество.

В тях бихме могли да открием дори сведения за степента на турското проникване и съпътстващата го ислямизация. Те са ценни извори за историческата метрология и хронологията. Наситени с лични имена и названия, те представляват интерес и за българската и за турската ономастика. Всичко това определя изворовата им стойност и обуславя важността им при проучванията по българска история за периода XV–XIX в. (Стоянов 1991, 136).

Мюсюлманската религия преобразява живота на арабските народи и османските турци. Превърната в политическа основа, тя се вписва дори върху острието на оръжията и съпътства завоевателната им сянка. Поради факта, че ислямът забранява изображенията, голямо значение и развитие при арабите придобива изкуството на орнаментиката, в която област е привлечено и писмото. В резултат се усъвършенства не само калиграфията, но и произлизат различни стилове писма като самостоятелни видове.⁴ Главни приемници и продължители на арабските традиции в областта на художественото разработване на писмото са персите. Чрез тях и под силното им влияние това изкуство преминава и у османските турци (Недков 1966, 96).

Богатата украса от флорални орнаменти и инкрустации, съчетавани с декоративно изписани нравоучителни текстове е тясно обвързано с особеностите на арабския шрифт и съпровождащата го философски спокойна съсредоточеност. *"Ние сочим знаци на онези, които ги разбират."* (цитат от Корана) (Беджев 2000, 65).

За красотата на оръжието, богато инкрустирано с камъни, злато и сребро се намират сведения още в пътеписните бележки на западноевропейските пътешественици, посетили Ориента и оставили впечатляващи описания на дюкяните и покритите безистени, в които освен всичко останало се продава и оръжие:

"За турците оръжието е лукс. То е парадна, показна вещ, чрез която се демонстрират величие, власт, положение, заможност. Това е един от занаятите, в които занаятчиите все още блестят, защото главният лукс на турчина е в оръжията му." (Френски пътеписи 1981, 158).

"В дюкяните се предлага оръжие с украса от злато и скъпоценни камъни. Присъщият за Ориента вкус към блясък, натруфеност и разкош – луксозна скъпоценност, но предназначена, достъпна и най-вече позволена за онази обществена прослойка,

изповядваща "правата вяра" (Арменски пътеписи 1975).

Колкото по-маркирана е една вещь, толкова по-информативна е тя, толкова повече нараства нейната специализираност. Вмъкването на благороден метал повишава значително техния семиотичен (знаков) статус. Имайки предвид функцията на благородните метали като медиатори между хората и боговете, между световите и времената, в случая те се превръщат в онези "златни пропуски" към отвъдното (Маразов 1994, 12), така необходими на бойното поле. Или просто би трябвало да се разглеждат в светлината на идеята за хварна (от перс. hvarnah – слава) (Топоров 1972, 23–37)

Първата група оръжия, която ще бъде разгледана са обединени от факта, че върху тях са изписани текстове от Корана, чисто арабски графики и калиграми с апотропейна функция, т.е. те представляват своеобразна обредна формула.

Едно от най-старите оръжия, които се съхраняват във фонда на Етнографски музей – Пловдив е сабя-ятаган (инв. № 1956) (**Обр. 2а**). Класическа турска сабя-ятаган от първата половина на XVIII век с дължина 86 см; дължина на клина: 73,5 см; отличава се със широка остра част с рязка извивка. Дръжка – кост, без гард и каная, при това силно деформирана, както личи поради съприкосновение с много висока температура, вероятно обгоряла при пожар. Острието е ръчна изработка, изковано от пестра азиатска стомана, което дава основание да се датира около 1730–1740 г., когато е на въоръжение при нередовните турски конни части – черкези и башибозук. Клинтът е широк и тънък със силно извита дъга в долната половина. На тъпата страна под реброто е обозначена с гравирани релефни орнаменти и позлата точката на удар (при удар с тази част на острието ръката изпитва най-малко сътресение). Изключително интересна е богатата украса върху клина, непосредствено до дръжката и върху реброто – преплетени ковани златни нишки.

Обр. 2а. *Сабя-ятаган от нач. на XVIII в. (инв. № 1956).*

От дясната страна на дръжката по посока на острието върху клина, непосредствено след богатите флорални орнаменти от златни нишки, личи (почти наполовина заличена) златна набивка-медальон, отличаваща се със специфична стилистика – ортографска⁵ калиграма, в която се разчита (без колебание)

единствено думата Мохамед. Вмъкната е, доколкото може да се разчете незаличеното, в украса от арабски графемни (Обр. 26).

Обр. 26. Ортографска калиграма върху сабя-ятаган (инв. № 1956).

Многоплановостта на явните и скрити значения на кораничния текст кореспондира с тези на художествената форма, за чийто "прочит" в ислямското изкуство винаги се разчита на верига от асоциации. Представите на ислямския калиграф (гравьор) се определят от Корана и Сунната⁶, според които изображенията са забранени. Но идеята за пространство може да бъде изразена чрез езотеричния език на орнамента или надписа като наситена със сакрален смисъл среда.

При арабската графика от особено важно значение са диакритичните знаци (различителен знак към буква за означаване на друг звук, отсенка на произношението, дължина или краткост и др.) над и под реда. Липсата на дори един такъв води до поливариантност или до невъзможност за разчитане (Иванова 2003, 165).

Друго оръжие от тази група е ятаганът с инв. № 1929 (Обр. 3а). От дясната страна на дръжката по посока на острието върху клина, в центъра на набивка от сребро с флорални елементи (в каре) е изписана една характерна фраза от Корана, която звучи така: *Taokalto Ala Allah* (Таокалто Ал Аллах) и в превод означава: "Разчитам на Аллах в моите действия (моите деяния)".⁷ Превода не е съвсем буквален, а по-скоро смислов. Когато човек тръгва на път, при всяко ново начинание, преди всяко сериозно начинание това е фразата от Корана, която трябва да му осигури успех. Би могло да се преведе още: "С подкрепата на Аллах и в

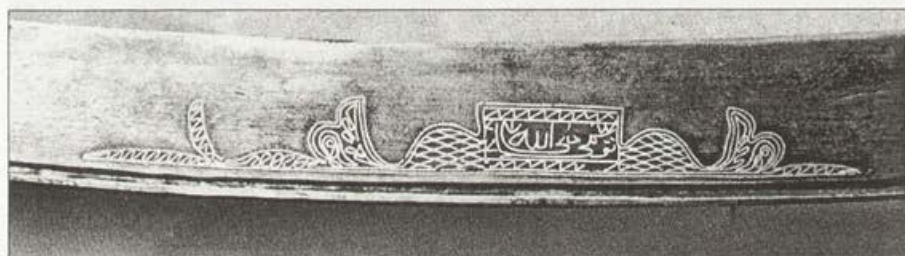
неговото име!" (буквалния превод е невъзможен и нежелателен). "Аллах да пази!" или "Аллах с нас!" Това вероятно е единствения надпис върху наше оръжие на писмо куфи. То е монументално писмо с отсечени геометрични линии и първоначално се употребява за надписи върху камък и метал, а по-късно и за писане на текстове от Корана.

От лявата страна на дръжката по посока на острието върху клина, в центъра на набивка от сребро с флорални елементи в два реда (**Обр. 36**) четем следното:

1 ред: *О, Мохаммед, казано е "застъпничество" (пред Бог)...*
(не се чете)

2 ред: *'Sahep Ali ağa, 1272; Maşallah*
Притежател (собственик) Али ага, 1272, машаллах
1272 = 13.09.1855 до 31.08.1856 година.

Думата "машаллах" е арабска и изразява възторг, похвала (браво), прекрасно! Това е също и словото, което се изписва върху т. нар. златен амулет за предпазване от зли очи. В този случай би трябвало да се преведе "Бог да пази!"

Обр. 3а Ятаган (инв. № 1929) Текст от корана.

Обр. 3б. Ятаган (инв. № 1929).

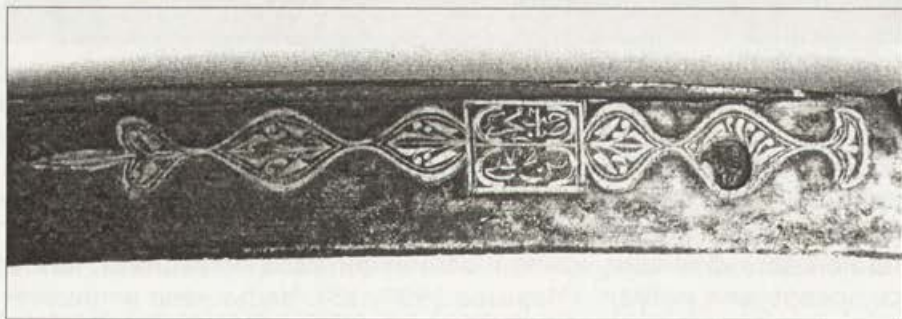
Не е случаен и скъпоценния метал върху острието на оръжието, който повишава магическата ефективност на самото ритуално действие (доколкото воюването може да се приеме като ритуално действие). Така украсата на едно оръжие чрез въвеждане на по-конкретизиращи изобразителни кодове прави по-прозрачна неговата функция, както и самият ритуал (ситуацията, която се превръща в ритуал) (Маразов 1994, 13). Несъмнено и предметът придобива по-важна роля в изграждането на целия обред.

Обединяващият елемент за следващата група надписи върху оръжия, разгледани в настоящето съобщение е, че при тях се намират главно имена и символи. Като правило по-често върху остриетата се среща името на собственика, не на майстора. Известно е, че български майстори са изработвали предимно заготовки – остриета по поръчка и никога не са поставяли клеймото си върху остриетата (по обясними причини); такава традиция се среща при западноевропейските майстори на оръжие, както и в Ориента.

Първоначално оръжейният занаят в османските предели е предимно български занаят. Гръцката завера от 1821 г. води до ограничения в производството на оръжие, като то се запазва само в големите градове. След Кримската война властта в империята целенасочено се стреми да изолира българите, което дава основание да се твърди, че производителите на хладно и огнестрелно оръжие през XIX век са главно турци и албанци (Ковачева-Костадинова 1991, 235). Логично е да се предположи, че там, където се открива име на майстор, то е на майстор-гравьор. Възможно е част от гравюрите (в набивка от злато и сребро) да е правена от български майстори-златари (но техни имена със сигурност няма да се открият върху оръжието). По онова време особено известни са пловдивските и одринските майстори-гравьори.

От тази група е ятаганът с инв. № 1945 (**Обр. 4**) с бяла кокалена дръжка, с камъни яспис и празни гнезда за карнеоли; дължина: 78,5 см; дължина на клина: 63 см; ширина 3 см. От лявата страна на дръжката, върху металната част, по посока на острието има майсторски щемпел (тугра)⁸, нанесен върху златната флорална набивка като гаранция за качеството на ценния метал и пробата. Известно е, че майсторските тугри са различни според материала – мед, злато, сребро. Изхождайки от особеностите на изработката на острието, то може да се датира около 1830–1850 г. Надписът (на два реда в централната част на набивката в каре) гласи:

*'Sahip Mohammet (Притежател и собственик Мохамед),
Ben Ali (син на Али)*

Обр. 4. Ятаган (инв. № 1945) с майсторска тугра.

Ятаган (инв. № 1944) с дължина 74 см; дължина на клина: 60 см; ширина 3,5 см. Канията – прекрасна изработка от кожа и дърво; звездата на Давид; изработката на острието дава основание то да се датира някъде около 1850 г.; постно ребро, фабрично острие; върху едната страна на острието в характерна сребърна набивка с флорални елементи има надпис (**Обр. 5а**).

Надписът върху острието гласи:

'Amel Moĥammad al'Hadġi, (Изработил (майстор) Мохамед ел-хадж),

'Sahip ... (Притежател ... (не се чете името...))

Частицата *ал* членува следващата дума (играе ролята на член)⁹.

Точният превод звучи: Изработил (или майстор) Мохамед Хаджията.

Обр. 5а. Ятаган (инв. № 1944)

Обр. 5б. Ятаган (инв. № 1944) С изображение на шестолъчна звезда – своеобразна мандала.

На другата страна върху острието (**Обр. 56**) пак чрез средна набивка се открива изображение на Соломоновата звезда, инкрустирана в два концентрични кръга като в центъра и в част от образуваните фигури са инкрустирани точки, общо 5 броя.

Със шестолъчната звезда Соломон, син на Давид, до смъртта си прогонвал демони, поради което тя е известна още като печат Соломонов или щит Давидов, но в случая не би трябвало да се свързва с юдаизма.

Същата звезда е известна и като могъщ магически знак, по принцип без да има нещо общо с еврейството. Най-близо до ислямската религия¹⁰ е юдаизмът, което обяснява и многото общи символи между тях. В очертанията на един кръг би следвало да се разглежда като своеобразна мандала – средство за концентрация. Тя представлява още *imago mundi*; обграждане на сакралното пространство, заграденото и защитено от враждебни сили място. Известно е, че кръглата форма е свещена; тя се свързва с невидимото, безкрайното, вечността. Концентричните кръгове (с каквито в случая е изписан щита Давидов върху острието на ятагана) са едновременно соларни и лунарни символи – небето, небесното царство. В ислямската традиция те се свързват с небесния свод; божествената светлина, а точката – с “Божието обиталище”; Бог, “окото на сърцето”. В ислямското изкуство точката-център с изведена от нея окръжност е “основа на съществуването” на условно пространствената (орнаментална, епиграфска) композиция, като развитието ѝ започва от нея и се завърща при нея. Точката-център винаги носи сакрално-символична смислова натовареност (Стародуб 2003, 13). Точката е Бог, скритият център; неизразимото. Свързва се с представата, че всяко действие трябва да бъде подчинено на нормите, установени от Твореца, комуто принадлежи “творението и повелята” (Коран, 7: 54); “... и щом реши нещо, казва му само: “Бъди!”. И то става” (Коран 2, 117).

Фактът, че точките са пет, вероятно може да бъде свързан с петте стълба на вярата. В ислямската религия основните неща, основните принципи са пет. Би могло да се направи и друго тълкование. Разположението на точките в шестолъчната звезда е: три на три – отвесно и хоризонтално, взаимно засичащи се така, че едната точка се явява обща за двете триади. Тройката е свещено число за мюсюлманите: при хетеродоксните мюсюлмани то е символ на неразривното единство между Аллах, Мохамед и Али. Това единство е свещено – своеобразна Света Троица. Сакралното значение на тройката и единицата в тази формула е еднакво: “Аллах е един, Мохамед и Али” (Миков 2005, 319). Не е изключено по този начин да е маркирано сакрално пространство като Божи щит. Удвояването на триадите би трябвало да се свързва с удвояване на силата.

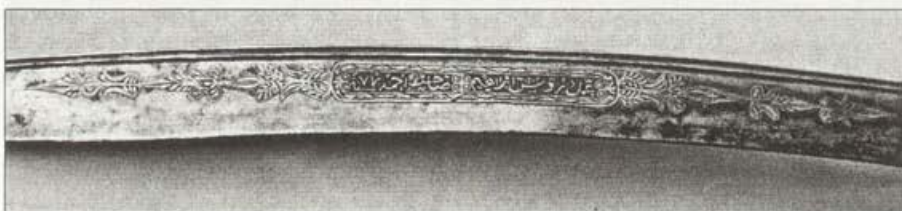
От всичко казано става ясно, че това символно изображение е ясно изразен апотропеен знак в духа на ислямската традиция.

Ятаган с инв. № 1943 (**Обр. 6а**):

'Amel Derviş (тур. от перс. – отшелник) *Ebrahim // Sahip Ahmat sana 77*

Изработил Дервиш (Рош) Ибрахим Собственик Ахмед, година 77-ма (1861)¹¹

В случая Дервиш би могло да бъде лично име на майстора, а би могло да е прякор, с който той е известен (Ибрахим отшелника). Най-точното значение в превод е "отшелник".¹² Тук, както и повечето други надписи са на несих, или несхи – основен вид писмо у османските турци, т.н. заоблен скоропис. С течение на времето от него произлизат разни стилове писма, които влизат в употреба у турци, перси и други мюсюлмански народи (талик, несталик, сдюлюс и др.).¹³

Обр. 6а. Ятаган (инв. № 1943).

От другата страна на острието (**Обр. 6б**) се чете надпис със следното съдържание:

О, Мохаммед, казано е "застъпничество" (пред Бог) – това е надеждата му.

Ятаган (инв. № 1934) с дължина 82 см; дължина на клина 66 см; ширина 3,5 см; специална поръчка розов камък (карнеоли); остриета на ятагани има правени и от български майстори; бялата кост по принцип е белег за принадлежност на човек с по-висок сан – юзбашия, онбашия. Военачалникът с по-висок сан носи този вид ятаган.

Обр. 6б. Ятаган (инв. № 1943).

Върху острието: надпис (**Обр. 7**):

'Amel 'Osmân

Изработил Осман

'Sahip Alî ağa, 1282

Притежател и собственик Али
ага, 1282

1282 = 27.05.1865 до 15.05.1866 година.

Следва популярна фраза от известен сюжет, която звучи така:
La fatâ illâ 'Alî la sayf illâ Zu'l-Fikâr

Няма друг герой като Али, няма друга сабя като Зул-Фикяр.

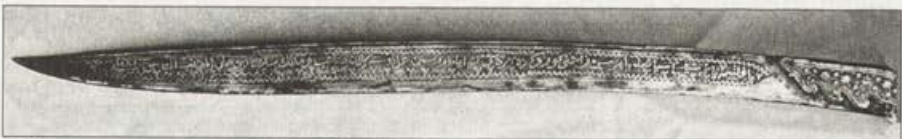
"Зул-Фикяр"¹⁴ е названието на прословутата митична двувърха сабя, която Мохамед получава като трофей в битката при Бадр (624 г.) и която той завещава на Али. Полският османист З. Жигулски Младши изтъква, че според хадисите Мохамед получава Зюлфикяр направо от небето, т.е. от Аллах. Според преданието тя притежава магическа сила; възприема се като образ, който символизира удвоена сила.

Обр. 7. Ятаган (инв. № 1934.)

Интересен експонат е един ятаган (инв. № 1948) с дължина 82 см; дължина на клина 63 см; ширина 3,5 см, върху който е гравирани дълъг релефен надпис върху цялото острие (**Обр. 8**) и от двете страни; изключително рядък именно поради начина на изписване.

Украсите върху дръжката са по-семпли и острието е по-опростено; не се вижда "ръчичката" (изчукването), което говори, че ятаганът е късна изработка, но надписът е любопитен. Цялата работа при него е ръчна, наблегнато е на острието, не на дръжката.

Обр. 8. Ятаган (инв. № 1948)

На пръв поглед надписът изглежда цялостен, но около острието е силно потъмнял, времето е оставило своя отпечатък и някои елементи от писмото, диакритични знаци, отделни участъци от надписа са частично или изцяло заличени. Има пасажи с несигурен или вариант прочит. Правописните грешки биха могли да се тълкуват като показател за ниската езикова култура на майстора-гравьор. В орнаментата от лявата страна на дръжката

е изписан странен и необясним, неясен текст (в първата част) с много неправилно написани думи, персийски изрази, които твърда ще се тълкуват. Явно има някаква символика, която за сега ни е неизвестна:

Удари със свещ хирурга(?), ако видиш трудност ... (?) с черна сабя ... ?

Следва: 'Amel Sulemân Sahip Sulemân ibn Alî, ..., 1284

Изработил (майстор) Сюлейман, Собственик Сюлейман, син на Али, грешният и ... (думата не се чете), 1284.

1284 = 05.05.1867 до 23.04.1868 година.

Изводът, който се налага е, че представените надписи, калиграми и символи паралелно с декоративното си предназначение възпроизвеждат изключително специфичните мюсюлмански възгледи и символика, които носят информация за различни страни от живота на османското общество, сведения за неговия бит, култура, социална структура, както и за разпространението и съхранението им в България през XVII–XIX век (и до днес). Те осветляват множество тънкости от духовно естество, останали неизвестни и неразбираеми за европейския наблюдател.

БЕЛЕЖКИ:

¹ Надписите са преведени от Петя Цолева (османист) и съгласувани с проф. Аспарух Велков и ст. н.с. д-р Румен Ковачев от Ориенталски отдел на НБКМ – София, за което им благодаря. Голяма част от тях са преведени и пояснени още от Ахмед Лабаш (арабин) и Бита Арманфар (персийка), съобразно изискванията за превод на научни съчинения и текстове от подобен род.

² Повече за стиловете "хатаи" и "руми" Вж. Стайнова 1995, 80–81.

³ Освен сложното съчетание от турски, арабски и персийски изразни средства, подчинени на правилата на съответните три граматики, към него се добавят и изразни форми от разговорния турски език на епохата: вкл. диалектизми и идиоми. За да направи точен превод, преводачът-османист трябва да владее отлично както литературния османотурски език, така и разговорния турски език; да има познания по история на Турция. Вж. Гълъбов 1967, 122–125.

⁴ Повече за различните видове арабско писмо Вж. Недков 1966, 92–109

⁵ Орфографските мотиви са украса, състояща се от букви от арабската азбука, разпространена преди всичко през XVIII век, дори и в приложното изкуство. Вж. Стайнова 1995, 80–82.

⁶ Сунна (ар. – пример, образец) – деянията и постъпките на Пророк Мохамед, записани като свещено предание – хадис. Те са в основата на правото (фикх) и по значение се нареждат след Корана. Вж. Кендерова 1998, 353–355

⁷ Текстът е преведен и пояснен от Ахмед Лабаш (арабин) и Бита Арманфар (персийка), за което им благодаря.

⁸ Тугра (ар.) – монограмно изработен подпис на султан (всеки султан е имал своя тугра). Вж. Недков 1972, 209–227. Това е основния белег, потвърждаващ достоверността на османотурските владетелски актове. Самото название tuğra се свързва с doğru (истина, правилно, т.е. потвърдено). Вж. Стоянов 1991, 237–246. В случая става дума за майсторска тугра.

⁹ Пояснението е направено от Ахмед Лабаш и вероятно е характерно за арабската графика.

¹⁰ Ислямската религия съдържа множество заемки от християнството и най-вече от еврейската вяра.

¹¹ За точното преизчисляване на годините от егира (хиджрата) в нашето летоброене Вж. Иванов 1986, 111–117.

¹² Така изписани фразите не дават възможност да бъде определено на какъв език е текстът. Ако е арабски името на майстора ще бъде четено Рош Ибрахим, На персийски то звучи Дервиш Ибрахим; името на собственика ще се чете Ахмат; съответно – Ахмед.

¹³ Още за видовете арабско писмо Вж. Недков 1966, 92–108.

¹⁴ Названието е арабско и шиитите го интерпретират като "Господар на двете остриета". По-подробно за тази сабя Вж. Миков 2005, 294.

ЛИТЕРАТУРА:

Андреев 1985: Й. Андреев. Семинариум по средновековна българска история. Помощни исторически дисциплини, В. Търново, 1985.

Беджев 2000: Ив. Беджев. В света на стиловите мебели, С., 2000.

Гълъбов 1967: Г. Гълъбов. Към въпроса за научното превеждане на турски архивни извори. – Известия на държавните архиви, т. 13, 1967.

Иванова 2003: З. Иванова. За един епиграфски текст и една еничарска сабя. – Български фолклор, кн. 2-3, 2003.

Иванов 1986: Стр. Иванов. Монетите на турските султани 1299–1923. – В: Методическо ръководство по нумизматика, С., 1986.

Кендерова 1998: С. Кендерова. Хадисната литература в България. – В: Съдбата на мюсюлманските общности на Балканите. Мюсюлманската култура по българските земи. Т. 2, С., 1998.

Ковачева-Костадинова 1991: В. Ковачева-Костадинова. Занаяти в югозападните български земи през XV–XIX век, С., 1991.

Маразов 1994: Ив. Маразов. Митология на златото (митология и културантропология), С., 1994.

Миков 1998: Л. Миков. Интериорна украса на бекташките гробници в България (стенописи, картини, щампи) – В: Съдбата на мюсюлманските общности на Балканите. Мюсюлманската култура по българските земи. Т. 2, С., 1998.

Недков 1966: Б. Недков. Османотурска дипломатика и палеография., С., т. 1, 1966.

Недков 1972: Б. Недков. Османотурска дипломатика и палеография., С., т. 2, 1972.

Стайнова 1995: М. Стайнова. Османски изкуства на Балканите XV–XVIII в., С., 1995.

Стародуб 2003: Т. Стародуб. Пространство извън времето (Опит за изследване на ислямското изкуство). – В: Български фолклор, кн. 2–3, 2003.

Стоянов 1991: В. Стоянов. Дипломатика на средновековните извори, С., 1991.

Топоров 1981: В. Топоров. О произхождении нескольких русских слов. В: Этимология, М. 1972.

Френски пътеписи 1981: Френски пътеписи, т.4, С., 1981.

Арменски пътеписи 1975: Арменски пътеписи, С., 1975.

ON SOME INSCRIPTIONS AND SYMBOLS ON WEAPONS FROM THE
ETHNOGRAPHIC MUSEUM STOCK IN THE TOWN OF PLOVDIV

SONYA SEMERDZHIEVA

(Summary)

The scientific report deals with part of the collection of unique samples of ancient weaponry stored in the Ethnographic Museum stock in the town of Plovdiv. Richly ornamented with lush decorations in floral and geometric compositions the weapons met the demands of the times and those of their users.

The object of research in this scientific publication are the Ottoman-Turkish epigraphic inscriptions, most of which are engraved in silver padding with a floral element at the blade.

The present report is an attempt at revealing as fully as possible the main currents of information conveyed as well as the semantic and functional charge of the symbols depicted and the exact dating of the weapons.

The purpose of this work is to help the inscription incrustated in gold or silver padding exit from its limited role of illustrative ornament and turn into an object of intense research as an epigraphic text and a source for history.

Typically, such texts are rather fragmentary, aphoristic in style, quoting texts from the Koran, or represent an appeal characteristic of the militant Islamic army, as well as inscriptions and symbols of protective character. Brimming over with names and denominations they prove of interest to the Bulgarian and Turkish onomastics.

The research imposes the conclusion of these inscriptions playing a socially important role as a reflection of the way of life, culture and customs of a society, and determines their value as a source of information and their significance to the research into the history of Bulgaria between the 15th and 19th centuries.